

POSTANOWIENIE

Dnia 18 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania S. Spółki z o.o. w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Warszawie
z udziałem S.1 Spółki z o.o. w W. oraz W. D.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 18 września 2024 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 2 marca 2023 r., sygn. akt III AUa 1272/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Warszawie na rzecz S. Spółki z o.o. w W. i S.1 Spółki z o.o. w W. kwoty po 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z ustawowymi odsetkami z art. 98 § 1¹ k.p.c.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 2 marca 2023 r. oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Warszawie od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 25 lutego 2022 r., którym zmieniono zaskarżoną przez odwołującą się S. Spółkę z o.o. w W. (dalej także jako płatnik

składek) decyzję organu rentowego z dnia 15 września 2020 r. w ten sposób, że stwierdzono, że W. D. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, chorobowemu i wypadkowemu od 1 grudnia 2014 r. „do nadal” jako pracownik płatnika składek oraz orzekł o kosztach procesu.

W wyrokach Sądów *meriti* przyjęto, że zainteresowany był zatrudniony w S.1 Spółce z o.o. na podstawie umowy o pracę jako pracownik ochrony od 1 grudnia 2014 r. W spornym okresie zawarł też z odwołującą się umowy zlecenia, na podstawie których wykonywał te same czynności co w oparciu o umowę o pracę zawartą z S.1 Spółką z o.o. Odwołująca się jest współnikiem S.1 Spółki z o.o. Obie spółki wchodzi w skład jednej grupy kapitałowej, w której jednostką dominującą jest odwołująca się.

Decyzją z 25 lutego 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Warszawie określił podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe W. D. z tytułu wykonywania umowy o pracę u płatnika składek S.1 Spółkę z o.o. W uzasadnieniu wskazano, że na podstawie dokumentów zgromadzonych w czasie kontroli wynika, że „efekt finalny” z tytułu zawieranych umów zlecenia uzyskiwał płatnik składek, z którym ubezpieczony miał zawartą umowę o pracę. W ocenie organu czynności wykonywane przez ubezpieczonego w ramach umów zlecenia zawartych w S. Spółkę z o.o. należało traktować jako pracę wykonywaną w godzinach nadliczbowych w ramach umowy o pracę dla płatnika składek S.1 Spółkę z o.o.

Decyzją 20 maja 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Warszawie uchylił decyzję z 25 lutego 2019 r. W uzasadnieniu wskazano, że po przeprowadzeniu postępowania weryfikacyjnego, organ stwierdził, że wydanie decyzji było nieuzasadnione, z uwagi na odmienną ocenę, któremu podmiotowi przysługuje przymiot płatnika.

Sąd Apelacyjny przyjął, że organ rentowy w zaskarżonej decyzji nieprawidłowo zastosował art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1230 ze zm., dalej jako ustawa systemowa). Zainteresowany pozostawał w stosunku pracy z S.1 Spółkę z o.o., nie zaś z S. Spółką z o.o., z którą to spółką zainteresowany równolegle pozostawał w cywilnoprawnym stosunku umowy zlecenia. Organ

rentowy nie przedstawił okoliczności, z których wynikałoby, że W. D. w rzeczywistości świadczył pracę w ramach stosunku pracy na rzecz S. Spółka z o.o., nie zaś na rzecz S.1 Spółka z o.o.

Organ rentowy nie zakwestionował tak sformalizowanych stosunków prawnych między stronami, w szczególności nie przedstawił okoliczności, z których wynikałoby, że ubezpieczony w rzeczywistości świadczył pracę w ramach stosunku pracy na rzecz S. Spółki z o.o., nie zaś na rzecz S.1 Spółki z o.o. W takiej konfiguracji, uznając, że zachodzą przesłanki do zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, uprawnione byłoby co najwyżej stwierdzenie, że ubezpieczony w spornym okresie podlega ubezpieczeniom jako pracownik S.1 Spółki z o.o. z tytułu umowy zlecenia zawartej z S. Spółką z o.o. Przedmiotem zaskarżonej decyzji było jednak stwierdzenie, że ubezpieczony podlega ubezpieczeniom społecznym jako pracownik S. Spółki z o.o. z tytułu zawartej umowy o pracę z S.1 Spółką z o.o., co świadczy o tym, że punktem wyjścia organ rentowy uczynił stwierdzenie istnienia stosunku pracy łączącego zainteresowanego z odwołującą się spółką.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, to organ rentowy zobowiązany był przedstawić dowody na potwierdzenie, że pracodawcą zainteresowanego była S. Spółka z o.o., czego nie uczynił.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny nie podzielił zarzutu art. 8 ust. 2a w związku z art. 18 ust. 1 i 1a w związku z art. 20 ust. 1 ustawy systemowej oraz art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 18 ust. 1 ustawy systemowej.

W skardze kasacyjnej organ rentowy zarzucił naruszenie:

(-) prawa procesowego, a mianowicie: 1) art. 327¹ § 1 k.p.c., przez brak wskazania w uzasadnieniu przyczyn nieuwzględnienia argumentacji/dowodów wskazanych przez skarżącego; 2) „art. 232 k.p.c. w zw. z „art. 477” poprzez wydanie orzeczenia bez przeprowadzenia merytorycznej kontroli decyzji wydanej przez organ rentowy”;

(-) prawa materialnego:

- art. 6 k.c. w związku z art. 232 k.p.c., przez błędną wykładnię polegającą na ustaleniu, że to na organie rentowym ciążył obowiązek udowodnienia prawidłowości zaskarżonej decyzji;

- art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej w związku z art. 22 § 1 k.p., przez uznanie, że pracodawcą dla zainteresowanego jest S.1 Spółka z o.o., mimo że jej właścicielem jest odwołująca się;

- art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, przez jego niezastosowanie, mimo że z załączonych do sprawy akt rentowych wynika, że w przedmiotowej sprawie doszło do tzw. „przebicia zasłony korporacyjnej”.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniono jej oczywistą zasadnością (mimo że jako podstawa wskazany jest art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wynikającą zdaniem skarżącego z tego, że to podmiot niezgadający się z treścią decyzji powinien przedstawić argumentację i dowody, ponieważ to ten podmiot z twierdzeń przedstawionych w odwołaniu wywodzi skutki prawne dla niego korzystne. Ponadto, Sąd powinien poddać zaskarżoną decyzję kontroli merytorycznej, a zatem zbadać, czy organ rentowy prawidłowo zastosował przepisy prawa przy ustalonym stanie faktycznym, co w przedmiotowej sprawie sprowadza się do ustalenia, czy faktycznie nastąpiło tzw. przebicie zasłony korporacyjnej prowadzące do obejścia art. 8 ust. 2a ustawy systemowej.

Odwołująca się spółka i zainteresowana S.1 Spółkę z o.o. z siedzibą w W., w odpowiedzi na skargę, wniosły o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie od skarżącego na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., tj. oczywistą zasadność skargi.

Skarżący wskazał na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Powołując się na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić

argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08, LEX nr 512050). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134).

Przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej w ujęciu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna natychmiast, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z brzmieniem przepisów albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). Oznacza to, że we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171). Przyjmuje się, że nie spełnia

tych wymagań odwołanie się do podstaw kasacyjnych i opatrzenie zawartego tam zarzutu dodatkowo określeniem „rażącego”, „ewidentnego”, „kwalifikowanego” lub „oczywistego”, jeżeli nie zostanie wykazane, w czym przejawia się oczywistość wydania wadliwego orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 lutego 2014 r., III PK 86/13, LEX nr 1644571; z dnia 20 sierpnia 2014 r., II CSK 77/14, LEX nr 1511117; z dnia 11 kwietnia 2018 r., III UK 98/17, LEX nr 2497587). Chodzi zatem o taką sytuację, gdy nie tylko zgłoszony zarzut naruszenia przepisu prawa jest słuszny, ale także stwierdzona nieprawidłowość jest tego rodzaju, że powoduje jaskrawą wadliwość zaskarżonego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r., V CSK 622/15, LEX nr 2057365).

Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania nie spełnia wyżej wymienionych przesłanek, a jego uzasadnienie w istocie zmierza do zakwestionowania przyjętych w sprawie ustaleń faktycznych i zanegowania możliwości zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w konfiguracji wskazanej przez skarżącego.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do kwestii rozkładu ciężaru dowodu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w której skarżący upatruje oczywistej zasadności skargi, to w wyroku z dnia 10 maja 2017 r., I UK 184/16 (LEX nr 2305920), Sąd Najwyższy wyjaśnił, iż ciężar udowodnienia (*onus probandi*) wchodzi w rachubę dopiero wówczas, gdy pewne twierdzenia okażą się nieudowodnione, a nie już wtedy, gdy strona nie przedstawiła środków dowodowych na potwierdzenie lub zaprzeczenie danej okoliczności. Oznacza to, że rozkład ciężaru dowodu stanowi regułę wskazującą stronę, która ma ponieść negatywne skutki nieudowodnienia określonych twierdzeń. Na tym polega funkcja ciężaru dowodowego. Pozwala rozstrzygnąć sprawę merytorycznie, także wówczas, gdy sąd nie zdołał w ogóle albo w pewnej części wyjaśnić stanu faktycznego sprawy. Czym innym jest natomiast sytuacja, w której sąd oceniał materiał dowodowy, kierując się metodą kognitywną z art. 233 § 1 k.p.c., i na tej podstawie dokonał wiążących ustaleń stanu faktycznego. W tym wypadku nie dochodzi do właściwego lub niewłaściwego rozłożenia ciężaru dowodowego. W wyroku z dnia 9 listopada 2021 r., I USKP 57/21 (OSNP 2022 nr 10, poz. 101), Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że wyrażonej w art. 6 k.c. reguły rozkładu ciężaru dowodu nie można rozumieć w ten sposób, że zawsze, bez względu na okoliczności sprawy,

obowiązek dowodzenia wszelkich faktów o zasadniczym dla rozstrzygnięcia sporu znaczeniu spoczywa na stronie powodowej (w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych - na osobie odwołującej się od decyzji organu rentowego). Jeżeli jedna ze stron wykazała wystąpienie faktów przemawiających za słusnością jej stanowiska, to wówczas na drugiej stronie procesu spoczywa ciężar udowodnienia okoliczności podważających ten wniosek (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 grudnia 2013 r., II PK 70/13, LEX nr 1424850; z dnia 12 maja 2011 r., I PK 228/10, LEX nr 896458; z dnia 10 czerwca 2013 r., II PK 304/12, LEX nr 1341274; z dnia 20 kwietnia 1982 r., I CR 79/82, LEX nr 8416). Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych toczy się generalnie według zasady kontradyktoryjnego postępowania, a w nim o rodzaju i zakresie roszczenia decyduje odwołujący się. Ciężar udowodnienia twierdzeń spoczywa na tej stronie, która je zgłasza (art. 232 zdanie pierwsze k.p.c.). W orzecnictwie Sądu Najwyższego nie budzi zatem wątpliwości, że w postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych rozkład ciężaru dowodów będzie zależał od rodzaju decyzji. Jeżeli jest to decyzja, w której organ zmienia sytuację prawną ubezpieczonego, to powinien wykazać uzasadniające ją przesłanki faktyczne. Już w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2007 r., I UK 269/06 (OSNP 2008 nr 5-6, poz. 78), wskazano, że na organie rentowym, który przyjął zgłoszenie do ubezpieczenia pracowniczego i nie kwestionował tytułu tego zgłoszenia oraz przyjmował składki, spoczywa ciężar dowodu, że strony umowy o pracę złożyły fikcyjne oświadczenia woli. Wydanie decyzji przez organ rentowy w postępowaniu administracyjnym nie zwalnia go zatem od udowodnienia przed sądem podstawy faktycznej decyzji, zgodnie z zasadą rozkładu ciężaru dowodu wynikającą z art. 6 k.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2010 r., II UK 148/09, LEX nr 577847 czy z dnia 9 grudnia 2008 r., I UK 151/08, LEX nr 580253).

O oczywistej zasadności skargi nie świadczy też wyrażany przez skarżącego pogląd, iż „Sąd powinien poddać decyzję organu kontroli merytorycznej, a zatem zbadać czy organ rentowy prawidłowo zastosował przepisy prawa przy ustalonym stanie faktycznym, co w przedmiotowej sprawie sprowadza się do ustalenia czy faktycznie nastąpiło tzw. przebicie zasłony korporacyjnej prowadzące do obejścia art. 8 ust. 2a ustawy systemowej”. Tak sformułowane pytanie w żaden sposób nie

wskazuje „prima facie”, że skarga jest oczywiście uzasadniona i zostanie rozstrzygnięta na korzyść skarżącego, aby wyeliminować z obrotu prawnego wadliwe orzeczenie, tym bardziej, że taka kontrola prawidłowości zaskarżonej decyzji została przeprowadzona.

Jak trafnie zauważył Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 20 lutego 2024 r., II USK 336/23 (niepublikowanym), odmawiając przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej skarżącego w sprawie o tym samym stanie faktycznym i prawnym, odnośnie do innego zainteresowanego, że wykonując umowę zlecenia zawartą z odwołującą się, zainteresowany jako pracownik spółki zależnej z tytułu tejże umowy cywilnej podlega ubezpieczeniom jako pracownik. Nawet gdyby zgodnie z oczekiwaniem organu (niepopartym dostatecznym materiałem dowodowym) uznać, że stosunek pracy wynikający z umowy zawartej ze spółką zależną w rzeczywistości łączyłby ubezpieczonego z odwołującą się, to nie miałoby to wpływu na zastosowanie w sprawie art. 8 ust. 2a ustawy systemowej. Tylko gdyby uznać, że zawarte z odwołującą się umowy cywilne w swojej istocie skrywają stosunek pracy, art. 8 ust. 2a ustawy systemowej nie miałby zastosowania, natomiast wówczas również istniałby tytuł pracowniczy, ale z art. 8 ust. 1 tej ustawy.

Odnosząc się do powoływanej przez skarżącego konstrukcji tzw. „przebicia zasłony korporacyjnej”, należy zauważyć, że poglądy wyrażone w wymienionym w skardze wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2017 r., II UK 488/16 (LEX nr 2361596) bazowały na ustaleniu, że spółkę zależną i spółkę dominującą łączyła umowa, na mocy której spółka zależna zobowiązała się do realizacji usług na rzecz spółki dominującej przez swoich pracowników i na tej podstawie kierowała swoich pracowników do wykonywania pracy w spółce dominującej i otrzymywała za to wynagrodzenie. Takich relacji nie ustalono w niniejszej sprawie, a to one pozwalały na wyciągnięcie wniosku o nadużywanie konstrukcji osobowości prawnej lub konstrukcji pracodawcy z art. 3 k.p. ze skutkiem polegającym na „uniesieniu” czy „przebiciu zasłony osobowości prawnej” i uznaniu, że określone działania podejmowane przez jeden podmiot uznaje się w istocie za działania innego podmiotu (gdy spółka handlowa będąca „prawdziwym pracodawcą” czy „ekonomicznym pracodawcą” tworzy kontrolowaną przez nią spółkę, powierzając jej

funkcję zatrudniania pracowników dla obejścia prawa i uniknięcia np. zobowiązań wobec pracowników).

Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, że w sprawie nie występuje powołana przez skarżącego przesłanka przedsądu, wobec czego Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego stosownie do oraz art. 108 § 1 i art. 98 § 1 k.p.c. w związku art. 398²¹ k.p.c. w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935).

[SOP]

[a!]